

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
СЕДМИЧНИК ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

Адрес: София, ул. „Св. София“ № 2 тел. 8-29-83 сметка 110-11 БНБ — Софийски градски клон

ПОДВИГЪТ НА БЕЗСМЪРТНИТЕ

С всяка измината година, за всеки българин саможертвата на Христо Ботев и четата му става все по-мила, все по-скъпа, все по-света и възвишена.

Всяка година по това време, всяко българско сърце потръпва в благоговееен унес и прекланя глава пред този величав подвиг. Шепа измъчени и прокудени българи, които се скитат по чужди земи, далеч от свой роден край, решават да стъпят на святата родна земя и с оръжие в ръка да подирят сметка от поробителя за нерадостната робска съдба на своите братя.

Двеста български юнаци-патриоти, под водителството на възторжения български поет и легендарния революционер Христо Ботев, грабват оръжието, превземат австрийския параход „Радецки“ и поемат за роден край. Величава е постъпката им! Трогателен е подвигът им! За него певците песни ще пеят от век до век, дотого има българско име. А българският народ с гордост ще бележи, че това безпримерен подвиг в историята, е дело на негови синове. И от ден на ден, по-скъп, по-мил и по-свет е за него тоя жест на себежертва пред олтаря на отечеството.

Затова всяка година през първите дни на месец юни се уреждат в страната ни възпоменателни благодарствени тържества за величавия им подвиг, така наречените ботевски тържества. Хиляди млади и стари български синове и дъщери тръгват по стъпките на Ботева и четата му и спират на лобното място, за да се кълнат, че свето ще пазят завета им — свободата на родината. Животът в нея от ден на ден да е по-радостен, пълен с благоденствие и социална правда.

В героичния подвиг на Ботевата чета е взел участие и представител на родната Българска православна църква — поп Сава Катрафилов, един от най-близките доверени лица и съветници на Ботев.

На парахода „Радецки“ той изиграл голяма роля. За дейността му ще оставя да говорят участниците в това велико предприятие. Така например, Иваница Данчев, в спомените по тоя повод пише, че военният съвет на четата взима решение: „1. Христо Ботев, Давид Тодоров, Войновски и поп Сава Катрафилов ще се явят пред капитана на парахода да поискат съгласието му, за да спре параходът на Козлодуйския бряг. 2. В случай на съпротивление ще се отнеме от него управлението на парахода и ще се заеме от поп Сава Катрафилов“.

Никола Обретенов в своите спомени пише пак по тоя повод следното: „Към 11 часа преди обяд из-

лезе от камарата долу най-напред Давид Тодоров с поп Сава Катрафилов. Те отидоха на кувертата и почнаха разговор с капитана. После се качиха на самото мостче и се наредиха от двете страни на капитана. В това време Ботев излезе от камарата, изсвири с рога и извика: „На оръжие, момчета!“... Капитанът, като чу тоя шум, натиска сигнала за матрозите, но бива хванат от двете страни от Давид Тодоров и поп Сава Катрафилов. Поп Сава стоеше на капитанското мостче и даваше заповеди“.

Капитанът на „Радецки“ Дагоберт Енгелендер по тоя повод пише: „Между тези дебати един от водителите, когото мислех за поп, взе командата на парахода и се разпореди машината да върви полека... Аз отговорих тогава: „Хайде, да бъде така“!... Още на половината на моята фраза, всичките насочени отгоре ни оръжия се сложиха. Това стана по знака на Ботевата сабя, която той най-напред сне. Всичко това стана с една извънредна сериозност, и подир това, освен попа, който не преставаше и после да ме гледа подозрително, всичките други, напротив, имаха към мене такова доверчиво обръщение, щото, по всяка вероятност, ни една минута нямаха съмнение за някакво лошо намерение“.

Каква осторожност, какво съзнание на дълг е проявил отец Сава Катрафилов!

А след като слизат на родната земя, целуват я и се заклеват. Йордан Кършовски пише, че Ботев се обръща към отец Сава Катрафилов с думите: „Отче, извършете обряда на клетвата и подведете юнаците под клетва“. Свещеникът извадил епитрахил, кръст и евангелие, целунал ги, подканил дружината да снесе шапки и да произнася клетвата, която ще им диктува. След това всеки целувал кръста, евангелието, револвера и знамето, като произнасял „заклевам се“. Тогава отец Сава произнесъл подходящо слово, като между другото добавил: „Никой от нас няма да се отдалечава и отдели от дружината без позволение на войводата; никой от нас няма да престъпва дадените му заповеди и точно ще ги изпълнява и им се подчинява; никой от нас няма право да се кара с някого от дружината си, нито пък да му отказва нещо, даже ако бъде огорчен от него; никой от нас няма да повреди в нещо мирните селяни, били те българи или турци, без разлика на вяра и народност; никой от нас няма да си позволи да докачи някому честта или пък да граби имота му. В противен случай, който направи това, нарушава дадената си клетва; Божието проклетие да падне на глава-

та му и за всичко това той ще претърпи позорно смъртно наказание. Ако има някой такъв между нас, той може още сега да излезе изпомежду ни и да си отиде където очите му видят. Свободен е“!

Съвестта на четата е казала своето, сега всеки знае своите задължения и ще ги изпълнява честно. Всички с пълна радост и душевно спокойствие тръгват към българската голгота.

Вече са на Милин камък. Боевете са тежки. Дават се скъпи жертви. Ранен е и отец Сава, добрият, близкият приятел на Ботев, както казва Димитър Тодоров — Димитрото, когото лично аз познавах, и съм слушал разказите му. Отец Сава е ранен и в двата крака, тогава Ботев отива и сам превързва раните му. Когато е трябвало вечерта да напуснат полесражението, а отец Сава не е могъл да се движи, той е молел да му отрежат главата, но никой не се решил да стори това. Ботев се навежда и го целува по челото. Така се проща-

ва със своя добър приятел. Същото твърди и Никола Обретенков. На другия ден и сам войводата намира смъртта си.

Така завърши епопеята на връх Вола. Паднаха там много свидни синове на родината, като заплачиха с живота си нашата свобода. Между тях и свидният служител на нашата Църква отец Сава.

Църквата и нейните служители и днес са близко до народа си и се откликват на всяко народополезно дело. Особено в тия дни, когато за всеки човек най-отговорната задача е да се нареди в челните редици на борците за мир, за да се претопят оръжията и превърнат в рала и плугове. Да бъде унищожена войната, да възтържествува мирът, както Христос ни го завеща. Ние служителите на св. Църква сме с любов в челните редици на тая борба, за да победи мирът.

Свещеник Георги Попкръстев

Малките неща

Малкото е зачатък на голямото. Малките причини често дават големи последствия.

„Малкото камъче прекатурия колата“. Колко прави са тия думи. Големият камък се забелязва отдалече и коларят ще го заобиколи, но малкото камъче не се забелязва и то може да причини големи пакости. Една само развинтена или счупена бурмичка, може да разстрои цялата машина. Една искра може да причини голям пожар.

Подобно на това се случва и с много други дребни наглед неща в живота на човека. Така: една мисъл, едно само хрумване може да смуги съзнанието на човека, да наруши мира в душата му и да го разстрои; една само дума може да нарани много повече, отколкото острието на меч, и да се изправи като стена, която да раздели стари приятели, добри съседи, добри съпрузи, или чеда от родители и братя едни от други; една малка грешка може да обърка, да оплете нещата тъй, че дълго да не могат се оправи. Едно ободване с игла или трън, ако не се обърне съответно внимание, може да предизвика инфекция, дори и смърт.

Жестоко се мами тоя, който не обръща внимание и не отстранява своевременно дребните повреди, макар и привидно да не вредят на работата му.

Човекът може да се весели и да се смее и когато страда от някоя болест. Но ако навреме не ѝ обърне внимание и не вземе сериозни мерки, незначителната болест ще се развие и късното лекуване не би дало резултат — малкото одраскване или раничка може да поболее цялото тяло.

Малките петна по дрехата отначало не се забелязват, но, ако не се обърне внимание и не се очистят, те ще се увеличат.

И в духовно отношение дребните неща също са от голямо значение: грехът се ражда в мисъл; мисълта пък ражда думи, желаня и дела; последните се повтарят, стават греховен навик и порок, от който човек мъчно може да се освободи; малките грехове и недостатъци първоначално не се забелязват, но постепенно те могат да завладеят

човека, да разстроят целия му душевен живот и да го погубят.

Тия, които се увличат от хазартни игри, се мамят, и то жестоко. Все се надяват, че ще спечелят и тъй — малко по малко — разсипват всичкото си състояние. За малко нещо, разстройват и изгубват живота си.

Император Нерон още от младини се отдал на комар. Една нощ в игра загубил един милион сестерции. Заслепен от страстта на играта, той не е могъл да си представи, каква голяма сума е изгубил. Едва когато майка му Агрипина натрупала толкова купчинни злато на една маса, колкото той загубил в играта, тогава се стреснал и разбрал, какво съкровище е проиграл. Увлечението заслепява човека и той не съзнава, в какво положение изпада.

Малката пращинка, попаднала в окото, може да стане причина човек да ослепее. Тъй и малкото духовно кал може да измърси и ослепи духовно човека и го погуби. Малко насекомо е мухата, но колко досадна е кога кацне по лицето на човека. И греховете често се представят като малки и незначителни, а могат да обезобразят човека и да го направят покорен техен роб.

Увлечението в невинни наглед игри и развлечения, малко по малко, може да се изроди в някоя осъдителна страст. А всяко нещо, с което се прекалява и злоупотребява, губи от своята стойност и може да уврежда. Тъй — голямото богатство става тежест, прекаленото внимание — раболепие, прекалената духовитост — оскърбление, прекалената учтивост — лицепрятие, многото доверчивост погубва, многото удоволствия водят към гроба. Затуй човек трябва да внимава и добре да преценява наглед дребните и невинни неща. Той трябва да бъде далновиден за да не съжалява отпосле.

Трябва да се знае, обаче, и това, че колкото малките неща в злото са пагубни и вредни за човека, толкова малките неща в доброто са от полза.

Прочутият скулптор Микеланжело, когато работил над една мраморна статуя, бил посетен от един негов приятел, който запомнил до какво положение е изработена статуята. След време, същият приятел пак го посетил и намерил, че скулпторът работи все над същата статуя, без да забележи нещо ново в изработката:

— Но ти не си направил нищо ново, откак те посетих последния път, — му казал той.

— Напротив, даже много нещо съм направил, — възразил Микеланжело. — Гледай добре: тук съм дал повече изражение на устните и веждите; направих да изпъкнат мускулите и поправих пръстите на краката. И още много други неща направих, които ти не забелязваш.

А приятелят се усмихнал и казал:

— Това са дребни неща.

Микеланжело отговорил:

— Може да са дребни неща, но не забравяй, че дреболиите съставят изкуството и че изкуството не е дреболии.

Наистина, дребните наглед неща всъщност са важни и от голямо значение. И в случая — дреболиите направили от един мраморен отломък красива статуя на човек. — Великите неща почват от малкото. Дъбът почва от жельда, става малка фиданка и после — грамадно дърво. Малкото поточе постепенно става голямо и после — буйна река.

И в живота на човека въобще дребните неща може да станат причина за големи желани промени, постижения и напредъци. Историята ни учи, че едно често пъти незначително сражение определя за дълго съдбините на народите.

В духовно отношение също дребни неща могат да определят и решат съдбата на човека, да облагородят и разукрасят или пък погубят душата. Трябва да обръщаме внимание на малките неща и да се пазим ние да не сме дребнави!

Сребрилата роса пада на дребни капки по цветята, но ги освежава, украсява и прави да благоухаят. Тъй и малките добродетели красят и издигат човека.

Архимандрит Иларион

Нравствената и богословска ценност на омилетичното книжовно творчество на Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил

Да служиш на Господа Исуса Христа с цялото си сърце, с всичките си сили е най-ценното нещо в живота на служителя на Църквата. На такова едно служение се е отдал и Негово Светейшество Българският Патриарх Кирил. Приел дълбоко в душата си Христовия завет: „Идете научете всички народи...“, Патриарх Кирил работи всеотдайно за укрепването на словото Господне в сърцата на вярващите хора. Неговите солидни богословски и философски познания му дават възможност да разработва задълбочено и да предава увлекателно и затрогващо истините на Христовото учение. Укрепен във вярата и любовта, стъпил върху твърдата основа на Божествената правда и надарен изобилно с благодатна мъдрост, Негово Светейшество поднася на всички вярващи изобилна духовна храна. Всичко това прави омилетичното книжовно творчество на Патриарх Кирил един непрекъснат извор на вяра и благочестие, извор, изтичащ от самия Бог. Който е първо и последно основание и на нравствеността — здравата основа на човешкия живот. И това е напълно истинно за вярващия, защото без съществуването на Бога не може в никой случай да се обясни съществуващото у човека съзнание за греховност и отклонение от истинския път и стремеж към духовно-нравствено развитие и нравствен мир. Ето защо, в основата на разработените нравствени елементи в омилетичното книжовно творчество на Патриарх Кирил, виждаме да лежи Божественото откровение, водещо към спасение. Съвършенство и висота на нравствения живот на човека се постига чрез истинско познание на Бога, като върховен идеал на човека и основание на неговото висше благо. Особено подробно и силно емоционално е разкрито

в омилетичното книжовно творчество на Патриарх Кирил значението на нравственото усъвършенстване на човека, идването на Господа Исуса Христа и даденото от Него новозаветно откровено учение, в светлината на което нравствените отношения между хората получават най-голяма висота и осъществяват спасението на човека от греха. Навсякъде като червена нишка минава новото и изключително положение, в което човек е поставен след идването на Христа и което положение се обуславя не само от неговото свободно самоопределение, от неговото съзнателно оценяване и избиране на новия път, но и от възродителните и спасителни средства, които предлага християнството. Всичко това вече ясно говори от самосебе си каква огромна ценност за нравствената просвета на вярващите представлява омилетичното книжовно творчество на Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил.

Ако се вгледаме малко по-задълбочено в това творчество, ние ще останем възхитени и от чудно сполучливия метод, с който си служи авторът за показване на евангелските бисери. Патриарх Кирил умее да увеличи и душевното удоволствие от прочетеното постоянно расте. Читателят бързо е пленен от написаното и с явна жажда поглъща така хубаво разкритите истини от красивия букет на евангелската нравственост. Авторът винаги хваща човешката душа за нейното болно място — душевната скръб и тежация върху нея грях и с логично и мъдро изясняване на Христовото учение за вярата, любовта, радостта, мира и правдата, ѝ дава изобилна светлина, която да свети в мрака на нейната греховност, за да прогони последната напълно.

За илюстрация на нравствената и богословска ценност на омилетичното книжовно творчество на Патриарх Кирил могат да се посочат безброй места, но малкото място с което разполагаме, не ни позволява да сторим това. Ще се спрем само на един малък откъс от книгата „При извора“ т. II стр. 209, от който се вижда не само с каква жива и картинна реч си служи авторът, но и колко умело довежда близко до сърцето на човека отвлечени и абстрактни идеи, като ги олицетворява с назидателна цел: „Любовта не затваря за никого портите на сърцето. Тя държи ключа, тя предлага подслон и убежище. Стои пред портите и кани изнемогналите от беда и зло. Тя ходи по улиците и стъгдите, влиза в домовете на страданието и събира нещастниците, за да ги поведе към отвореното сърце на съчувствието и милосърдието, на утехата и жертвата. Тя не пита кой какъв е и от где е, защото всекиго познава. Едва го е видяла и безпогрешно го познава — той е брат. Може близките му да са го забравили, но тя го не забравя. Повежда го кротко и с нежна ласка, за да се не смути и препъне.“

В цялото омилетично книжовно творчество на Негово Светейшество винаги се чувства една последователност и жива картинност. Неговите огромни познания му дават възможност винаги с най-художествени изрази да разкрива едни или други истини. Ясно личи, че преди да се обрисува една картина, върху нея е мислено задълбочено. За красивото и предаване са наблюдавани всички средства на заобикалящата ни действителност, които могат да я украсят и направят жива; задълбочено се е насочвало вниманието към тях, докато те станат напълно свои. А след това, чрез строга закономерност и нарастващ подем, тази картина се разкрива реално, пълно и завладяващата градация поражда възбуждане и трепет в сърцето на човека. И последният, грабнат вече на крилата на мисълта, вижда ту потискащия гнет

на греха, ту плодовете на злото в света, ту кроткия и смирен образ на Господа Исуса Христа, Който върви из този свят и го очиства от греховните плевели, както земеделецът почиства обраслата в бурени нива, ту светлините в сърцата на онези, които, укрепени във вярата, са изпълнили душите си с любов, мир и Божия правда. И сякаш пробуден от някакъв сън, в който е видял чудно видение, човек се обръща към Бога и Неговата правда, започва да я вижда все по-ясно, докато тя се всели в него и го поведе към вечния живот. Със своето майсторско слово Патриарх Кирил разкрива пред погледа на читателя два свята, които са противоположни един на друг: старият и новият — светът до идването на Христа и вън от Него и светът след идването на Христа и в Него. Читателят вижда тези два свята навсякъде: и в човешката душа, и в обкръжаващия го живот, и в целия свят. Авторът мъдро му разкрива и единия, стария, който е чужд на Христовия дух, който е пълен с тревоги, смущения, борба, кръвопролития и другия, който е благодатно възроден, светъл, чист, сияещ всепобедно, възхождащ в светлина, радост и мир. И след като смирено заведе човека до кроткия и тих извор на живота — Христа, поставя го там и му дава възможност да пие до насита от този чист извор, който никога не пресъхва. А колко ценно е всичко това за нравствения възход на измъчения от грехове човек! Да заведем при Христа поне една човешка душа, за която Сам Бог и ангелите ще се радват, това е истински християнски дълг, истинско изпълнение на Христовата повеля: „Идете и научете всички народи...“, Тази, именно, е и повелята, на която с любов и мъдрост се е подчинил и Негово Светейшество Патриарх Кирил, чието омилетично книжовно творчество е блестящ скъпоценен камък върху митрата на новата Българска патриаршия.

Богдан поп Тодоров

Перушенският манастир „Св. Тодор“

Перушица е селище в Пловдивски окръг, кацнало в подножието на Родопския масив и записано в историята на нашия народ като селище взело героично участие в борбите за освобождаване от вековния поробител, за народна свобода. Славно е миналото на Перушица, възнято от поети и писатели. Много са културните ценности тук, поради което проф. Константин Гълъбов пише, че в това село и неговите околности „копка да копнеш, на нещо старо ще се натъкнеш“.

И наистина, Перушица и околностите му са свързани със славни и героични прояви на свободолюбивия и борчески дух на някогашните му учители, чиито потомци разказват днес тези спомени със патриотичен патос и възторг, облъжани и от племенна гордост за безсмъртните подвизи на своите деди и прадеди. Възбуждане и възторг не могат да не обхванат и този, който слуха за тези величави подвизи.

Доколкото е било по силите и възможностите на местното население и местната власт, на тези исторически места е отдадено нужното внимание. Така, например, добре се пази и поддържа историческата църква „Св. Архангел“, в която са станали последните самоотвержени битки и сражения с поробителя и нечуваното геройство на Кочо Честименски и др. Също така добре е поддържан и музеят, съхраняващ ценни вещевствени и писмени паметници. Но струва ни се, че е потънало в забрава едно друго важно историческо място, което според макар

и твърде оскъдни данни има своето историческо зараждане още в дълбока древност и е играло поради своето природно разположение твърде важна роля, било и огнище за разпръскване на светлина сред обзелия нашата родина тогава мрак, в разпръскване на светли искри за разпалване съзнанието на народа, за всеобща народна борба срещу отоманските потисници.

Според съществуващото предание това място е бивало център на трескава и оживена дейност на подготвящото всенародно въстание.

Думата ни е за манастира „Св. Тодор“. Поради варварското му спожаряване от поробителите не е могло да се запази никакъв писмен паметник, за да има откъде да се почерпят сведения за миналото на това историческо място, което било хранилище на народостния дух и прибежище на апостоли за освободенното ни от турците. За сега ще се задоволим само да процитираме от паметния лист „Перушица 1876 г.“ издание на Комитета „27 април“, София, 10 май, 1937 г., брой единствен, статията на Н. Гашаров, един от малко оцелелите поборници в онази трагична и славна епопея на самоотвержена борба за освободение от вековния потисник, озаглавена: „Перушичският манастир „Св. Тодор“.

„На юг от Перушица, в една китна пазва на Родопите, под живописни грамадни скали, и до днес стърчат останките на бившия прочут през много векове Перушичски манастир „Св. Тодор“. Краят на съществуването на този

български манастир съвпада с участва на Перушица през Априлското въстание — 1876 г., когато и селото и манастирът бяха изгорени до основи от турци и помаци-башибозци.

Три дена след Гергьовден през 1876 г., и един ден преди да се почне близката обсада на самото село Перушица, турци и помаци запалиха манастира, след като го ограбиха. На 26 април с. г. пламъците на горящия манастир се издигаха високо към небето и бяха като сигнал и предтеча на това, което ще сполети Перушица.

Жителите на селото, обаче, твърдо решени за великата задача — да въстанат и се освободят от турското иго — с въперни погледи към буйните пламъци от манастира, само се кръстеха и изпращаха последно сбогом на любимия им, останал от деди и прадеди манастир, и проклинаха богохулниците — друговеци, бесни за плячка и опустошения. От тогава и до сега само оцелелите каменни стени на черквата напомнят за няващото съществуване на прочутия тук на времето си Перушенски манастир „Св. Тодор“.

Историята на манастира се губи в много векове преди нас. Никакви писмени паметници от преди 18 столетие не можахме да открием, които да свидетелствуват за по-ранното битие на манастира. Едно предание, поддържано от бившата Пловдивска гръцка митрополия и съобщено ни от видния пловдивчанин археолог и историк д-р М. Апостолидис е, че Перушенският манастир „Св. Тодор“ е съграден от калугерите при „Червената черква“ (Пастушката черква), за да им служи за лятна резиденция и като прибежище в планината при честите нашествия и опасности в онези времена от неприятели и нападатели.

Като знаем, че всички изследвания на „Червената черква“ (Вера Иванова Мавродинова, А. Грабар, руският професор Шмит и др.), турят началото на съграждането на тази черква към 7 или 8 век, то за начало на Перушенския манастир, съграден от монасите на „Червената черква“, може да допуснем, че ще да е 50—100 години по-късно.

Допустимо е още манастирът „Св. Тодор“ да е един от седемте манастири, съградени в полите на Родопите, по заповед на многонабожния византийски император Алексий Комнин (1086—1118 г.), за което споменава писателката Ана Комнина (живяла известно време и в Пловдив) в своята „Алексиада“ в чест на баща ѝ — същия Алексий Комнин.

Именитият историк д-р К. Иречек, споходил Перушица на 16 август 1883 г., в ценните си пътни бележки излага всичко видно и чуто в това славно селище и забележителната му околност.

Той узнал по предания в селото, че манастирът „Св. Тодор“, бил издигнат от монаси на близката „Червена черква“, при село Пастуша, която черква стои още като остатък от манастира „Св. Богородица“ там. „Червената черква“ Иречек описва подробно (Пътувания, стр. 429—434). По негово мнение допустимо е тя да е била строена във времето на Асеновци. Първият известен нам документ, който говори за съществуването на манастира, е от 1725 г. в издадената през 1931 г. от Пловдивската народна библиотека и музей „Кондика на Пловдивския абаджийски еснаф“. На стр. 3 на същия кодекс, от същата 1725 г. се изброяват нивите на осемте Пловдивски манастира: Бачковски, Молдавски, Воденски, Кукленски, Белащенски, Перушенски и Кричямски два. За Перушенския манастир се казва, че има 44.5 уврата ниви по 4 гроша и 12 пари.

През 1778 г., манастирът претърпя голямо нещастие — бил е изгорен от кърджалиите. Това бележи гръцкият историограф Скорделис (Архи ту Тракию, 1934 г., стр. 97—98, Атина), който казва: „Изгориха манастира „Св. Тодор“.

След този пожар (1778 г.), манастирът дълго време стоял в развалини — невъзобновен. Това се вижда от описанието на Пловдивската епархия от иконом поп Константин, печатано на гръцки във Виена на 1819 г., където на стр. 47 се казва: „Близко до с. Перушица, в едно планинско място, се намираще един манастир „Св. Тодор“. Този манастир сега е изгорен и разрушен. „Скоро след годината, когато иконом поп Константин е правил „Описание на Пловдивската епархия (1819 г.) се е почнало съграждането наново на манастира. Това е било към 1821—22 г. Пловдивската митрополия е изпратила иеромонах Никифор за игумен на „Св. Тодор“, светогорец, българин (навсякъде се е подписвал на български). Стоял е 5 години и според една сметка, която той пред-

ставя в митрополията (стр. 117 на кондиката), дългът на манастира бил 26,178 гроша и 10 пари към пловдивските еснафи и чорбаджии, за който дълг не се виждало желание у игумена Никифор да го изплати, та с митрополитско решение на 31 август 1826 г. го понижават за проигумен (бивш игумен) на същия манастир, а управлението на манастира се възлага за една година на Перушенските първенци.

На 1827 год., февруари 22, празника на манастира, Тодоровден, управлението на манастира се поема от новоназначения игумен Нектарий. Още с въстъпването си в длъжност игуменът Нектарий съставил три акта: 1) опис на недвижимите имоти на манастира; 2) списък на дълговете на манастира, и 3) списък на сумите, подарени на манастира в деня на събора му (22. II. 1827 г.).

В първия опис има много предмети сребърни, позлатени и от „честно дърво“. Изброяват се много църковни богослужебни книги, от които голяма част български — „три евангелия български, от които едното ръкописно“. И игуменът Нектарий не оправдал надеждите да изплати дълговете, освен на турците 6,257 гроша, затова митрополията със решение от 23 май 1833 г. (стр. 358 на кондиката) назначава вместо него за игумен иеромонах Дионисий.

На 1836 г., февруарий 16, престарелият проигумен Никифор се прощава с манастира, като всичкото си богатство от 65 хиляди гроша, грамадно за онова време, дадено с записи (темесюци) на манастира, главно за закупуване на турски имоти, както и на други лица, опрощаване (харизва) със следния саморъчен акт: „Даса (да се) знае какво си зе (взе) парите Кир Никифор проигумен на св. Тодор от Перушенския манастир, от игумена Дионисия шчоимаше (що имаше) пари саес (съ) темесуци (записи) гр. 65000 и по слово писуваме шессе (шестдесет) х. пет хиляди плати ги игумен Дионисий, дупара (до пара) няма да зима (да взема) не дадава (нищо да дава) от св. Тодор и шчо са намериха човеци (свидетели) от филибе (Пловдив) наблибиджи Никола Трифонов, поп Георги, от Козарско поп Захария, поп Георги от Брестовица, Георги Мола Мехмед от Голямо Коинаре, поп Стоян Помака, Георги Кула Хасана, Чорбаджията от Перушица Бою, от Пазарджик Кръстю Остабашин, Исакчи Мостан.

Ас Никифор харизах инимам (нямат) дазимам нищо“. Наплащането е станало като дядо Никифор е хвърлил всичките темесюци (записи) в огъня.

По предание знам, че преди въстанието, на запад от манастира, под „острия камък“ е имало „гроб на игумен“ с голям каменен кръст. Възможно той да бил на Иеромонах Никифор.

Дионисий е стоял до 1848 г., когато го сменил игуменът Симеон, при когото са били монаси (дякони) Леонтий и Прокопий. Този игумен Симеон е стоял най-дълго — до въстанието на 1876 година, когато изгоря манастирът.

В историята на Перушенското въстание през април 1876 год. манастирът „Св. Тодор“ заема светли страници. В тази тиха свята обител буйният въстаннически дух е разперил свободно и нашироко своите криле, а грамадните изправени скали до самия манастир, които го покривителствуват, са отеквали и дено и ноще бунтовническите песни на Перушци: „Препорец левски, шит с коприна, аз да го нося в моята дружина“.

Манастирът много пъти се е радвал на гости — апостоли за освобождението ни от турците. И страшният войвода Страхил с другаря си, голям юнак. Станков Голу, са прескочили нощем манастирската ограда, за да си починат на Божието място спокойно.

Много работи за миналото на манастира, по документи и по предания, има, но за тези колонии стига казаното до тук“.

След опожаряването на манастира и на селото (Перушица) и безпощадното избиване на населението, вероятно игуменът и другите братя на манастира са били принудени да напуснат своята обител и да се преселят другаде (в друг манастир) или да отидат сред народа да му разправят за варварството на поробителя. Един от тези членове на манастирското братство е бил и о. Леонтий, за когото споменава Н. Гашаров в цитираната по-горе статия. Той след разрушаването и пропъждането им от манастира е останал да отстоява вярата и подкрепя надеждата за освобождение на местното население и дълги години като енорийски свещеник в с. Перушица се е подвизавал със своята внушителна фигура. И днес има

още по-възрастни хора, които го помнят и разправят за него. Освен спомените за свещеноедействието на о. Леонтий в с. Перущица има и непосредствено вещественно потвърждение — дванадесетте миней, по които и ние днес служим в църквата „св. Атанасий“, са подарени от същия този Леонтий и всеки миней поотделно носи неговия подпис със следните думи: „В 1893 г. м. октомврий 24-тия ден, подаряват се дванадесетте миней месеци от свещеноинюка Леонтия да слугуват в Църквата Св. Атанасия“.

Своите дълбоки старини отец Леонтий прекарал в Батунския манастир „св. Петър“, Пазарджишко, и можем да предполагаме, че той все нещо ще да е оставил в този манастир при завършването на своя жизнен път, откъдето ще може да се подчерпят повече сведения, за този потънал в забвение манастир.

В стремежа си да узнае нещо повече за манастира потруди се да поразпита някои по-стари хора от селото, които било като малки по време на въстанието, било по чуто и запомнено от техните бащи и деди, да разкажат запомненото. Ето какво казва например един такъв старец, очевидец и съвременник на славното и героичното Перушенско въстание: „Над селото по реката имаше хубави манастирски сгради и голям харман, на който се вършеше житото. Това се казваше Метеха. В Метеха се прибираха и пазеха всички доходи, които са постъпвали от работната манастирска земя. В Метеха имало големи хамбари с жито, големи ливове, които са били пълнени с грозде, от което се произвеждало хубаво манастирско вино. Метехът си имаше своя воденица — калугерската воденица.“

В 1876 г. нашият манастир „св. Тодор“, бе изгорен от турския башибозук по време на Перушенското въстание. „Св. Тодор“ е бил богат манастир, с просторна обработваема земя — ниви и дозя. Манастирът във време на Турското робство е играл важна роля по подготовката на въстания. Няколко дни преди празника на манастира — Тодоровден тук с коли идваха много гости в празнична премяна с цигулки и гайди, в песни и веселие прекар-

ваха няколко дни около самия празник. Гостите на манастира от всяко село си знаеха станте за нощуване. А пък нашите Перушеници, особено мъжете, по-възрастните, обличаха арнаутски ризи (ризите са спускани отъзи, а на потурите били намушкани ятагани, ножове и пищове), всички така наикитени, ходейки по пътя за манастира стреляха, пееха, викаха.

За пазене на реда в манастирския дворен район се грижеше Стойчо, който не позволяваше на Тодоровден да стане кражба или турчин да мине. На Тодорова седмица се извършваше причастие с присъствието на двамата свещеници от селото — поп Петър Велчев и поп Стоймен Георгиев. След отпуста на църква, всички благословени и ободрени от думите на от. Леонтия, се прибираха по манастирските стаи, където са настанени и където след това им се поднасяше ядене от менжиите (готвачите). Като се нахранаха и пийнеха от хубавото манастирско вино, гостите играеха и пееха все бунтовни песни, които им разказваха за славата и миналото на българския народ. Така прекарвали няколко дни в манастира „Св. Тодор“, всички си отиваха за своите родни села, ободрени и обнадеждени за скорошното изгряване на свободата“.

От манастирските сгради, които са били безпощадно сринати до основи от турците при първия сигнал на въстанието, не личи почти нищо. По-забележими останки има от скелета на голямата манастирска църква, от която са останали засега само основите, а от източната олтарна стена стърчи скелета на близо 2—3 метра висока стена. В Перушенския музей доскоро се намираха снимки, направени в по-близките години от разрушението и опожаряването на този исторически манастир, от които личеше по-голяма част от развалините. От периода, когато са правени тези снимки, до наши дни, голяма част от това, което личи на снимките, сега не се познава. Това показва, че това, което е било вчера, щом не се е запазило, днес го няма, а това което е днес, ако не се запази утре и него няма да го има.

Свещ. Славчо Ив. Савов

Игра със съдбата на народите

16 май 1960 година можеше да бъде дата, която да влезе тържествено в историята на човечеството като светъл миг в живота на народите. Тази дата можеше да бъде краят на размирието, войната, разрушението, мъките, страданията, черните забрадки и начало на нова ера — време на усмирено човечество, на дружелюбност и мирно съжителство на народите. Да, можеше да бъде! И светът със затаен дъх очакваше това, за да си отдъхне и с енергията на успокоени сърца да поеме пътя към благоденствие и радостен живот. Но има хора, които не мирясват, които не могат да живеят в мир. В надвечерното на Съвещанието на високо равнище в Париж, тъй грижливо подготвяно и така желано от всички народи, правителството на Съединените щати изпрати със шпионски задачи дълбоко в територията на Съветската държава самолет. Доблестни съветски воини дадоха достоен урок на ония, които се мамеха, че безнаказано могат да шарят из въздушното пространство на СССР. Но с това, разбира се, въпросът не можеше да се изчерпи, още повече след изявленията от най-отговорни места в САЩ, че полетите на американските самолети са един от начините на тази държава да добиват сведения за онова, което се вър-

ши в СССР и други държави. Не можеше и Съветският съюз да не държи сметка за своя престиж на велика сила и да отмени „с преглътане“ този акт на агресия. Съветският съюз, ако беше сторонник на размирието, би могъл да отвърне в съответна мяра на този неприятелски акт — в това едва ли някой в света се съмнява. Но той, като издига високо знамето на мира и разбирателство между народите, остави отворена врата за поход към мир и дружба: поиска най-малкото от САЩ — заява, че няма да се провеждат занапред подобни нарушения на съветското въздушно пространство и осъждане извършеното вече нарушение. Историята ще отбележи този акт на Съветското правителство като велик жест за спечелване на мира. Но онези в САЩ, които целяха провал на Съвещанието, не приеха да удовлетворят това минимално искане на СССР — и да седнат на кръглата маса, за да се изкове с общи усилия и взаимни отстъпки спокойствието на света. Историята ще отбележи и това и тя ще каже своята тежка присъда. А човечеството знае вече добре кой милее за живота и кой руши надеждата на човешкото сърце.

ХУДОЖЕСТВЕН ОТДЕЛ

МОЛИТВА ПРИ ИЗГРЕВ СЛЪНЦЕ

Звездите утринни ликуват... Ето
денят се ражда в пурпурна зора.
А слънцето зад китната гора
наднича и се руменей небето.

... Бе рекъл Бог: да бъде светлина!
И светлината Той нарече ден.
О, Творче наш, бъди благословен
в небесния чертог и висина!

Небесний Отче, в тоя ранен час
душата ми за Тебе песен пее:
стори така, че щом зората грейне —
да светне Твоята светлина у нас!

О, Ти Си Светлината на света!
След нощите на бурите ни черни,
на лутане, тревоги прекомерни,
кажи и в нас да бъде светлина!

Архимандрит Нестор.

ВСЯКОГА . .

Всякога
душата ми е в празнична одежда,
изтъкана от мир и светлина...
И тая светла, празнична одежда
е радостта ми в Господа Христа...

Някога
върху и леко стелят се пращинки
от стъпките на бледа скръб у мен...
Но тия чужди, накости пращинки
аз чистя ги с молитва в същия ден...

Всякога
се радвам аз и тая светла радост
питае моя дух с небесен хлеб...
И тая светла, дивна моя радост,
си Ти, о Боже, — любовта ми в Теб!...

Иконом Димитър п. Николов

СЛАВОСЛОВИЕ

Във златната есен изпрати ни дъжд —
земята попи благодатната влага:
тя беше кърма — и поникна веднага
засменият кълин на пшеница и ръж.

През зимата Ти от небесната шир
поръси снежец — изтъка пелената,
и нежно със нея обгърна земята —
приспа я в сън кротък, унесе я в мир.

Разискри се пролет — и свят благослов
разпръсна Ти щедро чрез нейното слънце:
възправи снагата си житното зрънце
и върза клас — пълнен със Твоята любов.

Изпече през лятото в буйни нивя
класа пълнохлебен, стократно натегнал:
в душите ни радост възторжена легна —
и тя се към Теб в благодарност изля...

С признателност славим Те, Боже велик!
Молитва най-чиста мъдвят ни сърцата.
В душите ни греят сега небесата
и сякаш говорим с небесен език.

Ст. Ваклинов

ОТЗИВИ И БЕЛЕЖКИ

ЧЕСТВУВАНЕ ПРАЗНИКА НА СЛАВЯНСКИТЕ ПРОСВЕТИТЕЛИ Св. КИРИЛ И МЕТОДИЙ И ИМЕННИЯ ДЕН НА НЕГОВО СВЕТЕЙШЕСТВО

Празникът на славянските равноапостоли светите братя Кирил и Методий българският народ чествува всяка година с всенародни културни манифестации, събрания и седмидна на българската книга, а 24 май се празнува като ден на българския печат. Българската православна църква отпразнува деня на светите братя с молитвени чествувания, свети служби, беседи и проповеди за тяхното културно, църковнонародно и светийско дело.

В София на 24 май, вторник, 9 часа, в Патриаршеската катедрала храма-памятник „Св. Александър Невски“, бе отслужена на северния св. престол „Св. Кирил и Методий“ архиерейска света Литургия от Негово Светейшество Патриарх Кирил, който произнесе слово за великото дело на светите славянски равноапостоли, творци на славянобългарската писменост и култура.

След светата Литургия, в 11 часа, бе отслужен молебен по случай именния ден на Негово Светейшество Патриарх Кирил, в който взеха участие Негово Светейшество, Техни Преосвещения епископите Левкийският Партений, Траянополският Симеон, Макариополският Николай и Браницкият Максим, архимандрити, храмовият клир, предстоятели на много столични църкви и протодякони. Катедралният хор под диригентството на Ангел п. Константинов изпълни с художествено майсторство църковните песнопения на службите.

В тържествената зала на Св. Синод на 12.30 часа се състоя прием по случай именния ден на Негово Светейшество Патриарх Кирил. Присъствуваха Високопреосвещените Митрополити Врачанският Пансий, Варненският и Преславският Йосиф, Старозагорският Климент, Ловчанският Филарет, Преосвещените епископи, които взеха участие в молебна, професорите при Духовната академия „Св. Климент Охридски“, свещенослужители, църковни служители и много граждани от София.

Катедралният хор изпълни кантатата на Негово Светейшество Патриарх Кирил.

Негово Високопреосвещенство Врачанският Митрополит Пансий произнесе от страна на Св. Синод на Българската църква и епископата приветствено слово, в което каза:

„Ваше Светейшество,

На днешния ден всецърковно и всенародно отдаваме благодарствена чест и слава на св. братя Кирила и Методия, равноапостолни основоположници на нашата народна православна вяра и църква и на народната ни просвета и просветители на всички славянски народи.

В техния тропар св. Църква ги призовава да се молят на Владиката на всички да утвърждава всичките славянски народи в православие и единомислие, да умири света и да спаси душите ни. Това е техният завет към нас, който свято пазим нашата Църква и нашия общ идеал, към който ние всички неотклонно се стремим. Но особено скъп и по сърце е този завет Вам, Ваше Светейшество, който носите и името на св. Кирила.

От името на Св. Синод, на епископата и от името на целия клир и на благочестивия ни народ поднасяме на Ваше Светейшество сърдечни честитки и благопожелания по случай празника на Вашия небесен ангел.

Ние всички отправяме усърдни молитви към св. братя Кирила и Методия да молят Владиката на всички да Ви дарява добро здраве, бодрост, сили,

мъдрост и дълголетие, да продължавате все така предано и всеотдайно и благодатно да служите на тоя всецърковен и всенароден св. Кирило-Методиевски завет и идеал за единомислие между славянските народи и особено между българския и руския народ и между светата Руска и Българска църква и на мира в целия свят.

Светейшему болгарскому патриарху Кирилу многая лета!“

Негово Светейшество Патриарх Кирил отговори с кратко слово и благодари на Св. Синод и епископата за приветствията.

Поднесоха поздравления на Негово Светейшество още:

Браницкият епископ Максим, главен секретар на Св. Синод — от името на служителите при Св. Синод и неговите поделения.

Левкийският епископ Партений, викарий на Софийската митрополия — от името на Софийския епархийски съвет, софийския клир и служителите при Софийската митрополия.

Макариополският епископ Николай, ректор на Духовната академия „Св. Климент Охридски“ — от страна на Академическия съвет, студентите и служителите при Духовната академия.

Ставрофорният свещеноиконом Иоан Крестя, председател на Румънската православна църква „Св. Троица“ в София.

Архимандрит Методий, председател на Руското Патриаршеско подворие в София.

Свещеник Любен Бонев — от името на християнското православно братство при митрополитската църква „Св. Николай Мирликийски“.

Свещеник Димитър Пенев — председател на софийския старинен храм „Св. Петка“.

Негово Светейшество Патриархът отговори на приветствията с отеческо слово и благословение.

Катедралният хор изпълни многолетствия, а представители на християнски православни братства в София поднесоха цветя на Негово Светейшество и получиха благословение от него.

Приемът продължи след обяд от 16.30 часа. Поднесоха приветствия и цветя:

Протоиерей Георги Теофилов — от името на християнското православно братство при Софийската катедрала „Св. Неделя“.

Протоиерей Стефан Зафиров — от името на християнското православно братство при църквата „Св. Преображение“ в Лозенец.

Негово Светейшество отговори с кратко слово и даде благословение на членовете на православните братства, които бяха дошли да засвидетелствуват своята почит и обич към Патриарха на Българската православна църква.

Столичният свещенически хор под диригентството на свещеноиконом Димитър Попконстантинов изпълни химна на светите братя Кирил и Методий, кантатата на Негово Светейшество и многолетствия. Протоиерей Николай Ковачев произнесе приветствено слово, с което изрази почитта и благопожеланията на софийските свещеници-хористи и всички софийски свещенослужители към Негово Светейшество.

Негово Преосвещенство Главнищкият епископ Стефан поднесе приветствия на Негово Светейшество от името на Пловдивската св. митрополия, Пловдивския епархийски съвет, клира и свещенослужителите в Пловдивската епархия.

Негово Светейшество благодарно за поднесените приветствия и отговори с кратко слово, в което изрази своята радост за приветствията и благопожеланията от страна на клира и църковните служители в София и Пловдив.

Приемът продължи до 20 часа. Много граждани и граждани поднесоха на Негово Светейшество честитки, благопожелания и букети цветя, получавайки благословение от Светейшия Български Патриарх.

Г. К.

ТЪРЖЕСТВЕНО СЪБРАНИЕ В ДУХОВНАТА АКАДЕМИЯ — ЧЕСТВУВАНЕ 700-ГОДИШНИНАТА НА БОЯНСКИТЕ СТЕНОПИСИ (1259—1959) ВЪВ ВРЪЗКА СЪС СЕДМИЦАТА НА МУЗЕИТЕ И ПАМЕТНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА

Нашата народна власт наред с непрестанните си големи грижи за политическото, икономическото и културното издигане на страната ни, показва забележително внимание и към всички въпроси, свързани с доброто стопанисване на музеите, с щателното откриване и опазване на паметниците на културата. Дните между 8 и 15 май т. г. бяха определени специално за Седмица на музеите и паметниците на културата в НРБ. На много места се откриха лекции, на които научни сътрудници при БАН, специалисти в музейното и археологичното дело, ревностни откриватели, тълкуватели и пазители на паметниците на родната култура, изнесоха доклади, лекции, беседи върху бита и културата на най-старите народи, обитавали земята ни, върху резултатите от изследванията на античната култура у нас през последните години, върху археологическите проучвания на стара София, на средновековната българска култура и т. н. На тия масови научно-културни събрания присъствуваха видни учени, общественици, работници в различните области на науката и изкуството, пряко или косвено заинтересовани от опазването и възкресяването на бележитите старини у нас, неми но убедителни, красноречиви свидетели на въздъхновения творчески гений на народа ни.

Такова едно тържествено събрание бе устроено в неделя на 8 май и в една от големите аудитории на Духовната академия в София, на което стана чествуване както на музейното и археологическото дело у нас изобщо, така и специално на 700-годишнината на прочутите Боянски стенописи. На събранието присъствуваха Техни Високопреосвященства митрополитите Филарет Ловчански, Климент Старозагорски и Никодим Сливенски, ректорът, професорите, доцентите, асистентите и студентите на Духовната академия, както и граждани, църковници и други, любители специално на църковно-историческите старини.

Научно обоснована, съдържателна, богато илюстрирана с проекционни снимки лекция изнесе д-р Васил Пандурски, доцент по църковна археология и християнско изкуство при Академията и н. д. директор на Централния църковно-археологически музей при Св. Синод.

Първата половина на лекцията-доклад бе посветена общо на Седмицата на музеите и паметниците на културата у нас. Лекторът изтъкна и подчерта научно-изследователския, културно-просветния и възпитателния смисъл на периодичните прегледи на многостранната работа във връзка с музеите и паметниците на културата. Той представи музеите не само като хранилища на стари подвижни паметници, но и като школи, просветни институти, които говорят не чрез думи, предадени на съвременна книга, а направо чрез съдържанието си за историята на изкуството, бита и културата ни. Подчерта също тъй и огромното значение на неподвижните паметници, запазени старини, книжовни, живописни, архитектурни и други, от които всеки любознателен човек може да научи много ценни неща за славното, пълно с героизъм и подвизи минало на народа ни.

Така лекторът логически убедително дойде до извода за сериозната нужда да се поставят в добър ред и постоянно да се обогатяват нашите музеи, както и старателно да се пазят, подкрепят и научно правилно да се реставрират неподвижните паметници на миналото. Той насочи по-конкретно вниманието на слушателите си върху многобройните църковни паметници, старини, като храмове от преди редица векове, прицърковни сгради, редки стенописи, икони, резби, църковни събди, литературни произведения и т. н. Всички те трябва не само да се събират, систематизират и пазят, но и да се правят „достояние на всички“, за да се учат и вдъхновяват всички от тях. Образователно-възпитателната нужда налага да не остане нито един църковен паметник зарит в земята, да не остане нито една подвижна църковна

старина неприбрана, непочистена, неописана и непоставена „в положение да говори със своя език“.

Със задоволство д-р Пандурски напомни, че „много вече църковни паметници и старини са обявени за паметници на културата ни“, между които се срещат такива, които са „истинска наша гордост“: Боянската църква с нейната ренесансова живопис от 1259 година, някои от църквите в Търново, Несебър, Пловдив, Пазарджик, Асеновград, Свищов, Враца, Калотина и Беренде, в Земенския, Рилския, Бачковския, Троянския и в други манастири, — паметници, свързани пряко с бурната история на народа ни, с борбите за духовна и политическа свобода.

Това официално обявяване на старите църковни паметници като паметници на културата ни, като непосредствени и естествени илюстрации на историята ни, задължава както гражданите на страната ни изобщо, така и църковниците по-специално да полагат системно и целенасочено непрестанни грижи за тях. Като образцов пример в това отношение лекторът представи Висшата наша църковна управа, Светейшия Патриарх и Св. Синод. Църковната власт непрестанно изразходва средства за пренасяване на музейното и археологичното дело, издава наредби и окръжки до своите подведомствени служители, организира за епархийските и манастирските отговорници по църковните паметници и старини съответни курсове. Прави изобщо всичко необходимо църковните музеи да изпълнят своето научно, културно и възпитателно назначение.

Във втората половина на лекцията си д-р Пандурски се спря специално на стенописите в Боянската църква, просъществували 700 години като едно от най-ярките свидетелства на духовния и творчески размах на българина.

Слушателите научиха, че тая прочута старинна църква в Бояна била въздигната, по-право възобновена в 13 в от севастократор Калоян, който в онова време бил управител на сегашната наша столица. Лятната резиденция на този „царев братовчед“, внук на св. Стефан, крал сръбски“, както е казано в надписа в притвора на храма, се намирала тъкмо там, в северното подножие на Витоша. До хубавия си дворец Калоян имал малка църквица, която е всъщност днешната източна част на Боянската църква. Тая стара църквица севастократорът решил да удължи с притвор на запад. Направил я погребална църквица. А над притвора ѝ построил домашния си параклис, входът на който бил откъм южната страна, свързан посредством галерия със самия дворец.

Като има пред вид архитектурата и разкритите стенописни фрагменти в олтарата и на южната стена, лекторът намира, че тая първоначална църквица ще да е била построена и изографисана към 11 век. От стенописните фрагменти по южната ѝ стена, представляващи сцени из живота на Св. Богородица, той съди, че тя е била посветена тъкмо на Божията Майка, призовавана непрестанно да бъде закрилница на цялата, прочута в онова време Боянска крепост, в която живеели и пазели Софийското село откъм прохода между Витоша и Люлин хранилища защитници.

След като описа вида на старата църквица, както и на притвора и изградения над него параклис, и даде за тях ценни исторически сведения от по-ново време, д-р Пандурски навлезе в същността на темата си — представяне стенописите от 1259 г.

За пълното изографисване както на старата, така и на новата част на Боянската църква бил извикан от Търново, столица на тогавашна България.

Старите стенописи от 11 век в предната част на църката били замазани и върху мазилката гениалният търновски художник трябвало да нарисува новите образи. От запазените досега стенописи лекторът съди, че този

майстор бил с голяма култура, с широки познания по съдържанието и тънкостите на тогавашното стенописно изкуство, човек изобищо „с голям душевен финес“. На този бележит художник добре е бил познат съществуващият преди него и в негово време византийски канон по разпределение на стенописите съответно на архитектурата на храма, — разпределение, говорещо за „голяма дидактичност и висока теологичност“. Това се вижда от начина, по който той подредил стенописите както в олтарта, така и в наоса.

Съответно на зографския канон в светия олтар били нарисувани Благовещение, Св. Богородица с Богомладенеца, четирите църковни отци литургисти св. Василий Велики, св. Иоан Златоуст, св. Григорий Двоеслов и св. пап. Герман, както и тримата дякони-светци, молитвени помощници при извършване на светата литургия — св. архидякон Стефан, св. Евклий и св. Лаврентий.

Как по предписанието на византийския канон в купола на храма търновско-бойнският майстор нарисувал Богочовека като „Пантократор“ (Вседържител), заобиколен от ангели. Под Христа и ангелите поставил четирите евангелисти, живата връзка между небето и земята, между Исуса Христа и вярващите. На полетата по същата линия, с цел да изрази още по-ясно тая връзка, художникът нарисувал четирите образи на Спасителя: Неръководния, Образа отпечатан на св. Керемидата, Христос Емануил и Христос Ветхи Денми. Съобразно същия канон подредил и някои празнични сцени — на източната люнета: Преображение Господне и Възнесение Господне, подчертаващи божествеността на Спасителя, на западната люнета: св. Петдесетница и Успение Богородично, говорещи за небето и безкрайната вечност.

На южната страна, страната на слънцето, находчивият стенописец поставил редица радостни сцени из свещената история. Подир Благовещието следват: Срещата на св. Дева Мария със света Елисавета, Рождество Христово, Сретение Господне, Бягството към Египет, Кръщение Господне и Лазарово възкресение. Рождество Христово като централно събитие в историята на света е нарисувано точно в люнетата на южната ниша. „Тук нейната арка — каза лекторът — представлява небесния свод, откъдето и струят лъчите на небесната звезда към Богомладенеца във Витлеемската пещера...“

На северната страна са дадени редица тъжни сцени, следващи сцената Успение Богородично: Вход Господен в Йерусалим, Тайната вечеря, Носенето на кръста към Голгота, Разпятието. Тоя ред завършва с всепобедното Възкресение или Слизането на Христа в ада и Явяването на Ангела Господен на жените мироносици. Точно в люнетата е Тайната вечеря.

Д-р Пандурски намира, че художникът е подредил сцените на радостни и тъжни много умело. Срецу тъжните поставил радостните за уравновесяване на чувството, за напомняне на богомолците, че зад тъгата стои радостта, голямата, светлата, безкрайната радост в Бога.

По най-долния пояс са подредени редица светийски образи, почти в естествения им ръст: св. Николай (храмовият светия), св. Константин и Елена, св. Козма и Дамьян, св. Прокопий, св. Георги, св. Димитър, св. Теодор Тирон, св. Теодор Стратилат, св. Евстратий и св. Нестор, все небесни покровители на управителя Калоян. Естествената големина и живостта на образите поражда впечатление, че богомолците се намират сред живи свети образи, с които молитвено общуват.

Пред светните на северозточния стълб е ясно открит образът Христос Благославящ.

Д-р Пандурски отбелязва, че при подредването на стенописите в притвора, в принадлежната от Калояна западна част на храма бойнският майстор се показал съвсем независим от византийския канон. И тук всичко е подредено със замисъл, с разбиране, с устрем да се въздейства върху религиозното чувство и религиозното съзнание. На южната ниша е нарисувана сцената Христос дванадесетгодишен в храма, а на северната — Въ-

ведение Богородично. Представени са редица образи на молитвеници, изповедници, мъченици и постници, които говорят, че въвеждането в храма става по линията на вратата и на чистотата, на поста и на молитвата. Ясно личат образите на св. Петка Търновска и св. Иоан Рилски, — факт, който говори, че „кулът към българските свети през Второто българско царство особено нараства“.

Близко до входа на северната страна боянският майстор нарисувал ктиторските образи на севастократор Калоян и жена му Десислава, а на южната — тия на тогавашните владетели Константин Асен и Ирина.

След като представи стенописите над и около входната врата, все тъй интересна откъм замисъл и идеи, лекторът премина към въпроса за забележителната художествена стойност на стенописите, носещи характерните черти на прочутата тогава Търновска живописна школа: реализъм и експресивност, — черти, които говорят за пълна независимост на българските майстори от тогавашното сухо и отвлечено византийско стенописно и иконописно изкуство. Навсякъде почти образите са индивидуализирани, живи, дадени в различни пози, неповторими, реалистични, естествени, сериозни, строги, твърди, замислени, гледащи право в очите зрителя, леко натъжени, човечни, благославящи или показващи на свитъци мъдри и велики слова.

Д-р Пандурски се сприя подробно и много нещо върху разните сцени и образи, представи ги не само научно, но и художествено-психологически и тъй нагледно показва удивителното майсторство, вложено в Боянските стенописи: с възхитителен художествен нюх гениалният търновски майстор открил реалистично и правдиво, индивидуално, портретно, пейзажно, както вътрешната духовната, така и външната физическа прелест на тия сцени и образи. Като говори специално за сцената „Христос дванадесетгодишен в храма“, лекторът изтъква, че „това е най-хубавият юношески образ на Христа в християнското изкуство“. Същото подчерта и за Ангела в сцената „Благославяне“.

Портретите на четирите светски лица известни като „най-стари запазили се в нашата живопис“, са дадени не само реалистично, но дори и натуралистично, — „портрети на лица от живота, опознати от всички страни“.

Реализмът на търновския майстор стигнал дотам, че вложил и трудов, близък, роден елемент в обрисовката на отделните образи. На Благовещенската сцена св. Богородица е представена например с вретено и къло прежда. В средата на картината, изразяваща Тайната вечеря, се вижда „битова софра, където личат репи и връзки чеснов лук“. Върху коленете на апостолите е простряна „обща дълга кърпа — месал“.

Художникът рисувал със свежи и плътни темперни бои. Налегал ги по няколко пъти върху сухата основа на мазилката. Тъй се получила „богата колоритна гама“ с уравновесени топли и студени тонове, свързани с оригинална светлосияка.

В заключение, като цитира големи изкуствоведи, писатели, академици и други, очаровани от изключителните постижения в Боянската църква, доцент д-р Пандурски подчерта становището на Андрей Грабар, че тая църква „представлява най-ценният паметник на старобългарското изкуство“. Това е една в най-точния смисъл на думата „ренесансова живопис“, изпреваряла с близо половин век Джото и Дуччо и с повече от два века Леонардо да Винчи затърсила верни пътища да се освободи от византизма и да израстне с творческо вдъхновение на свободна, скъла родна почва. В историята на изкуството Боянските стенописи, надживяли вече времето от 700 години, изпъкват като „скъпо достойние на българския дух“, като действителна гордост на Родината ни.

След лекцията, студентът Николай Аламанов рецитира откъс от известното стихотворение на народния поет Иван Вазов „Боянската църква“.

Д-р Год. п. Тодоров

ЕКСКУРЗИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ОТ ДУХОВНАТА АКАДЕМИЯ

В светлите следпасхални дни част от преподавателите и възпитаниците на Духовната академия „Св. Климент Охридски“, движени от силно желание да опознаем нашата красива родина, нашият трудолюбив и благочестив народ, за да можем да ги обикнем повече и чрез това да им служим още по-усърдно, предприехме по решение на

Академическия съвет и с благословение на Св. Синод едноседмична (от 25 април до 2 май) научна екскурзия в северната половина на страната ни.

Тръгнахме в ранно априлско утро. В настъпилата пролет като че ли цялата природа беше облякла зелена ма-

тия и само тук-таме като бели точки се виждаха отрупани със цвят дървета.

След осемчасово пътуване с влака в тихия и задушен следобед, ето ни във Видин — древната римска Болония. В църквата „Св. Никола“ беше отслужена вечерня от диригент на хора ни свещеноиконом Димитър Попконстантинов. Присъствуваше и Негово Високопреосвещенство Видинският Митрополит Неофит. Той произнесе кратко слово, в което очерта ролята и значението на православната ни Църква и вяра за запазването на нашия роден език, на нашата народностна самобитност и ни поздрави с „Добре дошли!“. След вечерната бехме приети от дядо Неофит. После разгледахме църквата „Св. Пантелеймон“ и крепостта „Баба Вида“. Отидохме в църквата „Св. Петка“, построена през 17 век. Там протоиерей Михаил Ковашки каза кратка, но дълбокосъдържателна проповед.

На следващия ден още преди изгрев слънце параходът „Георги Димитров“ ни понесе по тихите води на белия Дунав. Огълаво и отдалко се виждаха румънският и българският бряг, потънали в зеленина.

В Русе — дунавската столица на България — пристигнахме късно вечерта. На другия ден бяхме при Негово Високопреосвещенство Доростоло-Червенския митрополит Михаил. В приветственото си слово дядо Михаил, след като изрази голямата си радост, че ни вижда около себе си като скъпи негови гости, говори за забележителностите на града. В Русе имаше какво да се види: църквата „Св. Богородица“ — истинско бижу на църковно строителство; църквата „Св. Петка“ — единствената църква в България, построена по плана на кръглата Симеонова църква в Преслав; катедралата „Св. Димитър“, Моста на дружбата, гробовете на Любен Караведов, Стефан Караджа, Захари Стоянов, Баба Тонка, Панайот Хитов и др. На обед, както и на вечерята, Негово Високопреосвещенство, като гостоприемнен домакин, в сърдечни отечески слова изтъкна значението на Църквата в днешно време и ни призова да бъдем достойни и предани нейни чада. Със специална кола ходихме до близкия скален манастир „Св. Димитър Васарбовски“.

Родното Черно море ни посрещна леко развълувано. Пред самия вход на гарата във Варна ни чакаше нарочен автобус, който беше на наше разположение през всичкото време на пребиваването ни в нашата черноморска красавица. Няколко минути и автобусът се пълзна по асфалтовото шосе сред китни градини и кокетни вили на път за курорта Варна. Бехме настанени в хотел „Чайка“, намиращ се на брега на морето. Програмата ни беше извънредно богата. Обходихме Златните пясъци, Аладжа манастир, близкото село Виница (Кестрич), величествената варненска катедрала „Св. Богородица“, в която за пръв път е прозвучало прекрасното и много популярно „Святий Боже“ на Добри Христов, църквите „Св. Петка“, „Св. Богородица“ (старата), някогашната гръцка катедрала „Св. Атанасий“, аквариума, Римската кула

и др. Бехме на посещение при Негово Високопреосвещенство Варненско-Преславския Митрополит Йосиф. Това, което Негово Високопреосвещенство ни говори, беше същинска научна беседа върху най-новите постижения в областта на астронавтиката, атомната физика и химията, които (постижения), за нас вярващите, идат да потвърдят истината за съществуването на един Върховен Разум, на един Творец. На края дядо Йосиф за спомен от това ни гостуване във Варна и за благословение даде на всекиго по едно кръстче.

На 30 април пристигнахме в Преображенския манастир. На другия ден — Неделя на Мирносоциите — Ректорът ни, Преосвещеният Макариополски епископ Николай, в съслужение с Негово Високопреподобие архимандрит Нестор, протосингел на св. Велико-Търновска митрополия, и манастирското духовенство отслужи св. Божествена Литургия. По време на „причастния“ студентът Анатолий Балачев произнесе подходяща за празника проповед. След св. Литургия разгледахме музея и библиотеката на манастира и манастирските църкви. Останахме възхитени от творенията на бележития български иконописец Захарий Зограф и неговия племенник Станислав Доспевски.

Последен обект на нашата екскурзия беше старата столица Търново — града, в който всеки камък е история и съдба на България. Най-напред посетихме Негово Високопреосвещенство Велико-Търновския митрополит Софроний. В приветствието си дядо Софроний изрази своето задоволство, че почти всяка година студентите от Духовната академия предприемат такива екскурзии по нашата хубава България, „за да бъде българското чувство вселено и утвърдено още повече, защото нашата красива България, нашият героичен православен български народ заслужават не само любовта ни, а и нашите жертви“. Не можеше да не отидем в твърде интересния със своите експонати Търновски археологически музей. Екскурзоводът при музея Васил Попвърбанов Цонев (възпитаник на Софийската духовна семинария) ни разведе из добре подредените му зали. Под ръководството на доцент д-р Васил Пандурски се запознахме със старините на Търново, с манастирите и църквите на Арбанаси и къщата, в която е живял многострадалният Софроний Врачански.

Пътувахме от една седмица, а ни се струваше, че пътуваме цял месец. Навсякъде бехме посрещани радушно и бащински, с оная сърдечност на българина, с която той умее да посрещне най-скъпите си гости. Дължим голяма благодарност на нашите епархийски архиерей-доманини, които ни приеха с най-топли отечески чувства и направиха всичко възможно от своя страна, за да бъде нашата екскурзия-поклонение колкото се може по-приятна.

Но всичко има край. И краят на екскурзията дойде. На втори май вечерта се прибрахме в София, за да започнем отново редовни занятия.

Методий Григоров,
студент-богослов

ПРЕГЛЕД НА кн. 3 (м. МАРТ) от 1960 год. на „ЖУРНАЛ МОСКОВСКОЙ ПАТРИАРХИИ“

В статията си „Александр-Невската катедрала в Талин“ А. Казем-Бек предава подробни сведения за историята по строежа на този великолепен храм, неговите размери и вътрешна украса. Храмът е построен в 1895 година по проект на академик М. Т. Преображенски, побира около 3.000 души и днес е едно от архитектурните украшения на столицата на Естония.

На 15 и 16 февруари в Москва се е състояла Конференция на съветската общественост за разоръжаването, в която от страна на Руската православна църква са участвували: Негово Светейшество патриарх Алексий, Митрополит Николай Крутички и протопрезвитер Н. Ф. Колчицкий. На тази Конференция патриарх Алексий е държал реч, в която е описал значителната дейност на Руската православна църква за делото на мира в целия свят.

В статията „Православната църква и разоръжаването“ се говори за посилния принос, който дават различните поместни православни църкви за осъществяването на всечовешката мечта — всеобщото и пълно разоръжаване.

Нашият сънародник Харитон Попов е автор на статията: „Патриаршеският катедрален храм Св. Александър Невски в София“. Този храм-паметник е изграден от признателния български народ за увековечаване на

неговата братска любов и дълбока признателност към великия руски народ за освобождението на България в 1878 година.

С особен интерес се чете обширната статия „Християнската църква в Индия“. В религиозно отношение ние си представяме Индия като център на браманизъм и индуизъм, като родина на будизма; пред нашите очи неволно изникват красивите пагоди с многобройните статуи на различни богове от индийския пантеон. Може ли да се говори за християнска Църква в Индия? Да! В далечна Индия Църквата съществува още от началото на християнството. Тук е благовестувал св. ап. Тома. Индийските християни почитат Божията Майка и светните, молят се за починалите, свещениците им извършват таинства, и по главните въпроси на вярата у тях няма различия с Православието.

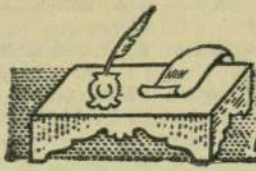
Дадено е място и на статията „Епископалната църква в Америка“ от Теодор Диц. Тук се говори за историческото развитие на тази църква и за нейното съвременен състояние. Днес тя има 152 епископа в 105 епархии, 6.000 свещеници, 8.250 енории и мисия, 500.000 ученици в неделните училища и около три милиона вярващи.

Вниманието на читателя се привлича и от подробната дописка за „Старокатолическите църкви през 1959 година“. Отбелязва се 70-годишнината от Утрехтската уния

и състоялата се в Швейцария VII-ма Международна Старокатолическа богословска конференция. Поместени са сведения и за по-важните събития през годината в живота на Старокатолическата църква в Германия, Холандия, Франция и Швейцария.

В отдела „Библиография“ са вместени прегледи на списание „Духовна култура“ (Българска православна църква) кн. 11, м. ноември 1959 г. и на списание „Гласник“ (Сръбска православна църква) кн. 1, м. януари 1960 година.

Прот. П. Памуков

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛЕТОПИС

Църковни служби на Негово Светейшество. На 26 май, Възнесение Господне, Негово Светейшество Патриарх Кирил отслужи света Литургия, в съслужение с Негово Преосвещенство Стобийския епископ Варлаам, игумен на светата Рилска обител, в Самоковската катедрална църква „Св. Богородица“ и произнесе слово за празника. По време на службата бяха отличени: протоиерей Кирил Дащин, архиерейски наместник в Самоков, с икономство, а с протоиерейски чин свещеник Ангел Драганов от с. Продановци, свещ. Димитър Бучов от с. Белчин и свещ. Спас Захариев от село Шипочане, Самоковско. От името на отличените священослужители отговори с благодарствено слово новопроизведеният иконом Кирил Дащин.

След обед Негово Светейшество посети Девическия манастир в града и изказа съболезнования на манастирското братство по случай смъртта на игуменния Ирина.

На 29 май Негово Светейшество извърши в столичната катедрала „Св. Неделя“, в съслужение на много священослужители, венчалния обряд на Николай Стефанов Шиваров, асистент при Софийската духовна академия, и Фанка Иванова Тодорова. След венчанieto Негово Светейшество произнесе напътствено слово към младоженците.

На 30 май отслужи света литургия, в съслужение с Траянополския епископ Симеон, в столичната църква „Св. Николай Софийски“, по случай храмовия ѝ празник и произнесе слово. По време на службата даде протоиерейско отличие на председателя на храма свещеник Михаил Пенчев, който отговори с хубави благодарствени думи.

След това в храма бе отслужен традиционният водосвет и кратка заукойна молитва над гроба на приснопаметния епископ Варлаам, погребан в двора на църквата.

Освещаване на нов храм. На 6 май т. г., Гергьовден, се извършило от Негово Високопреосвещенство Старозагорския Митрополит Климент освещаването на новия храм в с. Арнаутито, Старозагорски окръг.

Негово Високопреосвещенство произнесъл за случая слово изслушано с голямо внимание от множеството богомолци.

Новият храм носи името на светия великомъченик Георги Победоносец.

Свещенически конференции. На 10 май т. г. свещениците от Панагюрска духовна околия са провели конференция по случай 7-годишнината от възстановяването на патриаршеското достойнство на Българската православна църква и избирането на Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил. Отслужен бил благодарствен молебен. След това архиерейският наместник протоиерей Ненчо Гемиджиев произнесъл слово за чествването събитие. Изнесени били и два доклада: „Вечерната и молитвите преди лягане за сън“ от свещеник Димитър Карабойчев и „Ворбата за мир и угрозата от атомна война“ от свещеник Димитър Стайков, който апелирал към всички свещеници да се включат най-активно в благородната борба за мир, която борба е близко до сърцето на всеки свещеник.

— На 24 май т. г. в гр. Гоце Делчев е била проведена конференция под председателството на епархийския архиерей Негово Високопреосвещенство Митрополит Пимен, с участието на всички архиерейски наместници в

Неврокопска епархия. На конференцията били обсъдени епархийските дела и участието на енорийското свещенство в борбата за мир. От конференцията е изпратена телеграма до Негово Светейшество Патриарх Кирил, в която се казва: „Обещаваме и занаяд под мъдрото ръководство на Ваше Светейшество, предания борец за мир в Родината, да се трудим още повече за утвърждаване на единомислие и обич и да благовестим мира, така жадуван от трудолюбивия и мил нам български народ и всички народи в света“.

Братствено подворие. При Православното християнско братство „Света Петка“ — Пловдив, е открито образцово подворие с 40 легла за почивка и нощуване на църковно-братствените екскурзионни и поклоннически групи, преминаващи през Пловдив.

Подворието е вече открито и ще функционира до 30 септември т. г.

Желаещите да се ползват от подворието трябва своевременно писмено да уведомят настоятелството на братството за деня и часа на пристигането им и датите на нощуването.

От братственото настоятелство.

Нови находки край Мъртвото море. Една археологическа експедиция е правила двуседмични проучвания покрай Мъртвото море. Тя е намерила нови два пергаментни откъси от библейски текст. Единият — 6 см. дълъг и 3 см. широк представлява текст от Давидовия сборник.

Скръбна вест. С разбити от скръб сърца съобщаваме на всички сродници, близки, приятели и православни християни, че на 4 май 1960 г., след кратко болеуване, почина любимият на всички ни съпруг, баща, дядо и добър пастир свещеник Марин Ионов Динолов от с. Гъмзово, Видинско.

Семейството на починалия благодари на Негово Преосвещенство епископ Софроний Проватски за извършване на опелото и произнесеното слово в храма за живота и дейността на починалия, както и на протоиерей Димитър Туцов, протоиерей Кръстю Иванов, протоиерей Неофит Константинов и свещеник Петко Гергов, взели участие в опелото.

Бог да го прости! Вечна му память!

От опечалените

Скръбна вест. С разбити от скръб сърца съобщаваме на роднини, близки и познати, че на 11 май 1960 г. почина нашият баща, дядо и сродник протоиерей Иван Стойков Стойковски, на 82 години, от с. Роман, Врачанско.

Скъпи татко и дядо престана да тупти сърцето ти, пълно с обич към семейството и близките, сърце, което беше пълно с непрестанни грижи за нас, които полагаше до последния си час. Спи спокойно, мили татко, ние никога не ще забравим твоята безгранична обич към нас. Ще запазим светли спомени за твоя хубав живот. Поклон пред светлата ти память!

От опечаленото семейство

Редактор: ЙОРДАН П. ИЛИЕВ